

ТЕОРЕТИЧНІ ВИТОКИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ГІБРИДНА ВІЙНА»

В статті розглянуто теоретичні витоки концептуалізації поняття «гібридна війна» через призму концепта «гібридне» та поняття «війна». Визначено, що основний аспект впливу гібридної війни на суспільство, пов'язаний із збільшенням кількості ветеранів, які потребують допомоги та підтримки. Здійснено аналіз наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених щодо змістовного наповнення поняття «гібридна війна». Проаналізовано зарубіжні правові документи (резолуцію Генеральної Асамблеї ООН, Гаазьку конвенцію та декларацію 1899 і 1907 років, Женевську конвенцію про захист жертв війни 1949 року), вітчизняні (Воєнну доктрину) та зроблено висновок, що в даних документах поняття «гібридна війна» відсутнє. Визначено, що поняття «гібридна війна» має дискусійний зміст, оскільки існує невизначеність сутності сучасних конфліктів. Зазначена невизначеність понять породжує появу таких понять як «сіра зона», «сірі війни», «необмежені конфлікти». Розкрито зміст восьми фаз нового покоління війни і визначено, що з першої по п'яту фазу – відсутні військові засоби і методи гібридної війни, проте з шостої по восьму вони вже наявні. Зазначено, що кожна фаза є наступним етапом появи нового етапу і вона є обов'язковою для появи нової фази війни. Виділено основні структурні елементи гібридної війни до яких належить: фейкова інформація, дезінформація, маніпуляції в економічній сфері, військові дії та дипломатичний тиск. Проаналізовано поняття «гібридна війна» в понятійному контексті, що дозволило зрозуміти механізм ведення гібридної війни (відбувається постановка стратегічних цілей гібридної війни, які будуть досягатися інструментами, які охоплюють всі сфери життєдіяльності особистості). Подано авторське визначення поняття «гібридна війна», яка ґрунтується на наукових доробках вчених, які досліджували дане поняття.

Ключові слова: війна, концепт «гібридне», поняття «гібридна війна», ветерани, фази війни, конфлікт, інструменти війни, цінності особистості.

В сучасних умовах, серед науковців досить вживаним стає поняття «гібридна війна» до визначення тих подій, які відбуваються в Україні з 2014 року. Концепт «гібридне» і поняття «війна» стало предметом дослідження науковців, які працюють в площині військових наук та журналістики. Проаналізувавши поняття «війна» в історичній ретроспекції, ми можемо констатувати, що воно бере свій початок з періоду палеоліту, неоліту, бронзової та залізної доби, тобто в період до винаходу письма і утворення держави як великого соціального інституту [19]. У зв'язку з викликами, які постають перед суспільством, поняття «війна» доповнюється поняттям «гібридне», що і стає причиною нового змістовного наповнення поняття «гібридна війна». Об'єднання двох понять в єдине ціле дозволяє побачити об'єднання різних способів і засобів ведення бойових дій.

Мета статті – з'ясувати особливості становлення та концептуалізації поняття «гібридна війна» у працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

В сьогоденні умовах, поняття «гібридна війна» є предметом вивчення науковців з соціології, психології, політології, філософії. Досліджуючи дане поняття, вчені виділяють інструменти ведення війни з огляду на особливості ведення бойових дій. Змістовне наповнення поняття «гібридна війна» вже має не тільки політичний та військовий аспект, а й доповнюється науковими знаннями тієї галузі науки в якій науковці працюють. Варто зазначити, що соціальний аспект поняття «гібридна війна» не є вивченим в науковій літературі. Відкритими залишаються питання, які лежать в площині науки соціальна робота – це вивчення проблеми впливу гібридної війни на особистість, особливості процесу соціалізації особистості в умовах гібридної війни, реінтеграція ветеранів після повернення з гібридної війни. Саме це і обумовлює актуальність досліджуваної теми.

Тенденція збільшення кількості ветеранів, які брали участь в гібридній війні, призводить до пошуку нових напрямів соціальної роботи з даною категорією клієнтів, оскільки виникають нові проблеми у ветеранів, вирішення яких потребує кваліфікованої роботи соціальних працівників. Відтак, у суспільстві збільшується кількість ветеранів, які не адаптувалися та не інтегрувалися в суспільство; збільшується кількість самогубств; збільшується кількість ветеранів, які зловживають алкогольними напоями та наркотичними речовинами; збільшується кількість сімей, які потерпають від насилля.

Отже, важливим аспектом впливу гібридної війни на суспільство є збільшення чисельності ветеранів, які брали участь в гібридній війні. Саме тому, вивчення поняття «гібридна війна» є важливим в площині соціальної роботи, яка має на меті допомагати і підтримувати особистість у процесі її адаптації, соціалізації, реінтеграції.

Трансформаційні перетворення в розумінні поняття «війна» розпочалися в XXI столітті, коли почали використовуватися нетрадиційні методи ведення конфлікту, які передбачали відсутність відкритих бойових дій. Саме тоді з'являється поняття «гібридна війна», яка характеризується певними діями, які місять у собі елементи гібридної та гібридної війни.

Вперше поняття «гібридна війна» було запропоноване американським військовим аналітиком та політологом Френком Хофманом (Frank Hoffman) [15]. Він зазначав, що гібридна війна – це теорія військової стратегії.

В науковій праці «Виборчі махінації – Кінійська гібридна війна» [13; 20] автори пов'язують політичну війну зі звичайною, нерегулярну війну та кібервійною з іншими методами впливу. Такі методи впливу як фейкові новини, дипломатія, правосуддя та іноземне втручання у вибори визначені в науковій праці «Золотий вік свободи» [17]. Інструменти ведення гібридної війни визначені Рассел Гленн (Glenn R.) [14]: економічні, політичні, військові, інформаційні та соціальні чинники. Гібридну війну як явище вивчав С. Огуз (Oğuz Ş.) [21], науковець зазначав, що гібридна війна – це явище, що «пролягає в проміжках між спеціальною та конвенційною війною».

Аналіз міжнародних правових документів: резолюція Генеральної Асамблеї ООН [6], Гаазька конвенція та декларація 1899 і 1907 років [5], Женевська конвенція про захист жертв війни 1949 року [4], надає нам можливість констатувати, що поняття «гібридна війна» в них відсутнє.

В Україні державна політика у військовій сфері визначається Воєнною доктриною, яка є складовою частиною концепції національної безпеки, становить сукупність основоположних настанов і принципів щодо організації та забезпечення безпеки особи, народу і держави шляхом політичних, дипломатичних, економічних та воєнних заходів [12]. Проте, в зазначеному документі також відсутнє поняття «гібридна війна».

Науковець Т. Г. Андрієвський [1] зазначає, що «гібридна війна – це збройний конфлікт між державами, або між державою та недержавним утворенням, в якому один суб'єкт здійснює по відношенню до іншого суб'єкта пряму агресію із прихованим застосуванням своїх збройних сил або опосередковано через інших суб'єктів, організацій, утворень із комплексним застосуванням політичних, економічних, інформаційних та інших невійськових заходів, реалізованих з опорою на військову силу, а також терористичні, диверсійні, підривні та кримінальні технології, що в комплексі застосовуються з метою позбавлення протиборчої сторони фактичного суверенітету як для захоплення території, так і без захоплення всієї території держави, але з утворенням штучних центрів впливу на внутрішню та зовнішню політику жертви». На думку вченої Лілі Невмен (Lily Hay Newman) та Д. Нігуді (Dr Nyagudi) [13; 20] гібридна війна – це політична війна, яка включає в себе звичайну війну, нерегулярну війну та кібервійну. Адам Мейда (Adam Maida) [17] переконує, що гібридна війна – це дипломатія, правосуддя та іноземне втручання у вибори. На думку Самуель Чарп, (Samuel Charap) [11] поняття «гібридна війна» з'явилося як загальне, як опис нової російської загрози європейській безпеці. Концепція гібридної війни полягає в поєднанні традиційних і нетрадиційних тактик для досягнення політико-військових цілей. «Гібридний» аспект поняття «гібридна війна» означає поєднання раніше визначених типів війни: звичайна війна, нерегулярна війна, політична війна, інформаційна війна (Мішель Кофман (Michael Kofman) and Метью Роджанскій (Matthew Rojansky) [18].

Отже, поняття «гібридна війна» як наукове поняття сьогодні має дискусійний зміст, оскільки існує невизначеність сутності сучасних конфліктів. Саме ця обставина породжує появу нових понять, які відображають зміст процесів, які відбуваються в суспільстві. До таких понять належать: гібридна війна, конфлікти в «сірій зоні» або сірі війни (gray wars), необмежені конфлікти (unrestricted conflicts), збройні конфлікти та ін.

З кожним роком поняття «гібридна війна» буде трансформуватися і доповнюватися новим змістом, оскільки змінюються умови ведення війни. Директор Центру з питань безпеки та стратегічних досліджень Джейн Берзінс (Janis Berzins) [3] виділив вісім фаз нового покоління війни:

- 1) створення умов в суспільстві, які дестабілізують ситуацію всередині країни, за допомогою таких інструментів впливу на суспільство як ідеологія, економіка, дипломатія, фейкова інформація;
- 2) розповсюдження неправдивої інформації через уряд і військові інститути та інституції з метою формування викривленого уявлення в тих хто займається управлінням у політичній та військовій сферах в державі за допомогою таких інструментів, як подача та розповсюдження неправдивої інформації через ЗМІ та соціальні мережі;
- 3) використання маніпуляцій в суспільстві до посадових осіб через такі інструменти, як протести, акції, пікети з метою звільнення урядовців з посад;
- 4) використання маніпулятивних дій щодо населення з метою зростання незадоволеності діями посадовців, що призводить до активізації «п'ятої колонії» та проникнення в суспільство бойових груп;
- 5) посилення активних дій зі сторони опозиції та створення в суспільстві проблем і, як наслідок, введення бойових груп;
- 6) початок військових дій з використанням зброї у вирішенні конфлікту;
- 7) знищення противника;
- 8) знищення військових об'єктів, які тримають оборону.

Проаналізувавши фази ведення гібридної війни ми можемо стверджувати, що з першої по п'яту фазу – відсутні військові засоби і методи гібридної війни, проте з шостої по восьму вони вже наявні. Варто зазначити, що кожна фаза є наступним етапом появи нового етапу і вона є обов'язковою для появи нової фази війни.

Аналіз змістовного наповнення поняття «гібридна війна» дозволив виділити основні структурні елементи гібридної війни: фейкова інформація, дезінформації, маніпуляції в економічній, політичній сферах, військові дії та дипломатичний тиск.

Гібридний характер війни досліджували В. Горбулін (2017) [16], Т. Семігіна (2017) [22]. Науковці зазначили, що гібридна війна має різні виміри, включаючи військовий, політичний, економічний, соціальний, гуманітарний та інформаційний, які впливають на сприйняття учасників війни та їхніх громад.

На рис. 1 зображено аналіз поняття «гібридна війна» в понятійному контексті, що дозволяє зрозуміти механізм ведення гібридної війни. Відтак, відбувається постановка стратегічних цілей гібридної війни, які будуть досягатися інструментами, які охоплюють всі сфери життєдіяльності особистості.

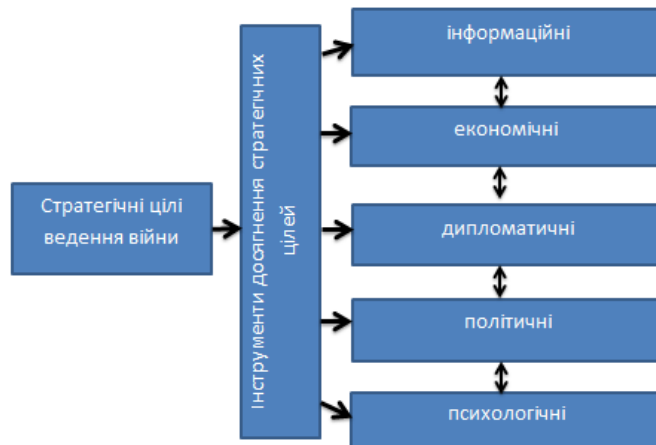

Рис. 1. Аналіз поняття «гібридна війна» в понятійному аспекті

Джерело: сформоване автором

Висновки. Підсумовуючи вищевикладений матеріал, ми можемо зазначити, що гібридна війна – це війна, проти свідомості та цінностей особистості, яка призводить до трансформаційних процесів, що впливають на стан та поведінку особистості; це війна, яка впливає на свідомість людей, які потерпають від агресії (А. Колодій) [8]; це війна, яка спрямована на руйнування ціннісних установок людей (А. Боброва) [2]; війна, яка впливає на зниження рівня свідомості людей, руйнуванню цінностей, системи світогляду (В. Караякін) [7].

Концептуалізація поняття «гібридна війна» дозволила нам проаналізувати змістовне наповнення даного поняття, визначивши основні аспекти, які ми можемо покласти в зміст поняття «гібридна війна» враховуючи сучасні умови та виклики, які постали перед суспільством. Отже, на наше переконання, гібридна війна – це тип військового, політичного, психологічного і соціального конфлікту, в якому використовуються політичні, економічні, інформаційні та психологічні інструменти впливу на свідомість особистості, що сприяють зниженню здатності особистості до самовизначення, вільної ідентифікації, руйнування у особистості стійкої системи світоглядних цінностей і заміщення їх різними ціннісними симулякрами.

Використана література:

1. Андрієвський Т.Г. Гібридна війна у політичному процесі: особливості проявів та засоби протидії : дис ... доктора філософії : 05 – Соціальні та поведінкові науки (052 політологія) / Харків.нац.пед.ун-т. Харків, 2021. 259 с.
2. Боброва А.Г. Основні форми сучасного політичного насилля : дис... канд. політ. наук : 23.00.01. / Київськ.нац.ун-т ім. Т.Г. Шевченка. Київ, 2005. 178 с.
3. Гібридна війна і доктрина Герасимова 17.01.2020 : веб сайт. URL: <https://militarycabinet.com/publikacii/gibridna-vijna-i-doktrina-gerasimova/>. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. Набуття чинності для України: 25 липня 1990 : веб сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
4. Задорожній О.В. Гаазькі конвенції з міжнародного гуманітарного права. *Українська дипломатична енциклопедія*. У 2-х т. / Редкол. Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ, 2004. Т.1. 760 с.
5. Задорожній О.В. Генеральної Асамблеї ООН резолюції. *Українська дипломатична енциклопедія*. У 2-х т. / Редкол. Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ, 2004 Т.1. 760 с.
6. Карякин В. Трансформація западного миротворчества: от поддержания мира до гуманитарных интервенций. *Стратегическая стабильность*. 2012. № 3 (60). С. 2–12.
7. Колодій А. Концептуалізація брехні і безсилля правди (можливі шляхи протидії методам «консцієнтальної війни»). *Агора. Російсько-українські відносини: від травм і конфліктів до примирення та співучасті*. 2015. Вип. 15. Київ. 2015. С. 46-52. URL: https://political-studies.com/wp-content/uploads/2020/05/Consciental-war_Agora_V15_2_by-A.Kolodii.pdf.
8. Савельчук І. Б., Сейко Н.А., Андрійчук Н.М. Вплив соціального партнерства на інноваційний розвиток освітнього середовища університету: модель QUADRUPLE HELIX. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Powiązane artykuły*, 2020. Випуск 29. С. 72-81.
9. Aitoro Jill R. Defense lacks doctrine to guide it through cyberwarfare. September 13, 2010. URL: https://www.nextgov.com/nextgov/ng_20100913_7634.php/?oref=topnews.

10. Charap Samuel The Ghost of Hybrid War. *Institute for Strategic Studies*. 2015. Vol. 57. no. 6. P. 51–58. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/The_Ghost_of_Hybrid_War.pdf.
11. Echevarria II, Antulio J. Operating in the Gray Zone: An Alternative Paradigm for US Military Strategy. (US Army War College Press, 2016). *Monographs, Collaborative Studies*. 2016. 72 p. URL: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1424&context=monographs>
12. Election Shenanigans – Kenyan Hybrid Warfare. Independent. *Distributed by Amazon.com Services LLC, USA*. 2020. 337 pages. URL: https://www.researchgate.net/publication/343392444_ELECTION_SHENANIGANS_-_KENYAN_HYBRID_WARFARE
13. Glenn R. W. All Glory is Fleeting: Insights from the Second Lebanon War. *National defense research institute*. Santa Monica. CA: RAND. 2012. 121.p.
14. Hoffman G. Frank. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. *Potomac Institute for Policy Studies*. 2007. 72 pages. URL: https://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf.
15. Horbulin V. The World Hybrid War. *Ukrainian Forefront*. 2017. Kyiv. 156 p.
16. It's the (Democracy-Poisoning) Golden Age of Free Speech. 2018. URL: <https://www.wired.com/story/free-speech-issue-tech-turmoil-new-censorship/>.
17. Kofman M., Rojansky M. A Closer look at Russia's «Hybrid War». 2017. No. 7. URL:
18. <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/7-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf>.
19. Keith F. Otterbein How war began. *College Station*. Texas A&M University Press. 2004. 310 pages.
20. Newman L. Menacing Malware Shows the Dangers of Industrial System Sabotage. 2018. URL: <https://www.wired.com/story/triton-malware-dangers-industrial-system-sabotage/?CNDID=50121752>.
21. Oğuz Ş. Is hybrid warfare really new? *Ankara Üniversitesi. SBF Dergisi*. 2017. Vol. 72. Issue 3. P. 525 – 540.
22. Semigina, T. Frustrations or moving forward? Ukrainian social work within the “hybrid war” context. *European Journal of Social Work*, 22(3), 2017. 446–457.
23. Tetiana Kolenichenko, Nadiia Nahorna, Kateryna Maksom, Alla MekshuN, Tetiana Sylva. The global and ukrainian experience of social reintegration of hybrid war veterans in the modern society conditions. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research. Doble-Blind Peer-Reviewed*. Vol.11, Issue 2, 2021. Special Issue XX.

References:

1. Andriievskiy T.H. (2021) Hibrydna viina u politychnomu protsesi: osoblyvosti proiaviv ta zasoby protydyi. [Hybrid war in the political process: features of manifestations and countermeasures]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kharkiv. 259 s. [in Ukrainian].
2. Bobrova A.H. (2005) Osnovni formy suchasnoho politychnoho nasyllia. [The main forms of modern political violence]. Candidate's thesis. Kyiv. 178 s. [in Ukrainian].
3. Hibrydna viina i doktryna Herasymova (2020) [Hybrid war and the Gerasimov doctrine] 17.01.2020. (n.d). URL: <https://militarycabinet.com/publikacii/gibridna-vijna-i-doktrina-gerasimova/>. [in Ukrainian].
4. Dodatkovyi protokol do Zhenevskiykh konventsii [Additional Protocol to the Geneva Conventions] vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuietsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text. [in Ukrainian].
5. Zadorozhnyi O.V., Redkol. L. V. Huberskyi (2004) *Haazki konventsii z mizhnarodnoho humanitarnoho prava. Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia*. [Hague Conventions on International Humanitarian Law]. (U 2-kh t.). Kyiv. Znannia Ukrainy. (T.1). [in Ukrainian].
6. Zadorozhnyi O.V., Redkol. L. V. Huberskyi (2004) *Heneralnoi Asamblei OON rezoliutsii. Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia*. [UN General Assembly resolutions]. (U 2-kh t.). Kyiv. Znannia Ukrainy. (T.1). [in Ukrainian].
7. Karyakin V. (2012) Transformatsiya zapadnogo mirotvorchestva: ot podderzhaniya mira do gumanitarnykh interventsiy. Strategicheskaya stabilnost. [The transformation of Western peacekeeping: from peacekeeping to humanitarian interventions]. № 3 (60). S. 2–12 [in Russian].
8. Kolodii A. (2015) Kontseptualizatsiia brekhni i bezsyllia pravdy (mozhylyvi shliakhy protydyi metodam «konstiientalnoi viiny») [Conceptualization of lies and the powerlessness of the truth (possible ways of countering the methods of "conscientious warfare")]. *Ahora*. Kyiv, Vyp. 15. URL: https://political-studies.com/wp-content/uploads/2020/05/Conscial-war_Agora_V15_2_by-A.Kolodii.pdf. [in Ukrainian].
9. Savelchuk I. B, Seiko N.A, Andriichuk N.M. (2020) Vplyv sotsialnoho partnerstva na innovatsiyni rozvytok osvitnoho seredovyscha universytetu: model QUADRUPLE HELIX [The influence of social partnership on the innovative development of the educational environment of the university: the CUADRUPLE GELICH model]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka.. Powiazane artykuly*. Vypusk 29. S. 72-81. [in Ukrainian].
10. Aitoro Jill R. (2010) Defense lacks doctrine to guide it through cyberwarfare. September 13. URL: https://www.nextgov.com/nextgov/ng_20100913_7634.php?oref=topnews.
11. Charap Samuel The Ghost of Hybrid War (2015). *Institute for Strategic Studies*. Vol. 57. No. 6. PP. 51–58. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/The_Ghost_of_Hybrid_War.pdf.
12. Echevarria II, Antulio J. (2016) Operating in the Gray Zone: An Alternative Paradigm for US Military Strategy (US Army War College Press). *Monographs, Collaborative Studies, @IRPS*. 72 p. URL: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1424&context=monographs>.
13. Election Shenanigans – Kenyan Hybrid Warfare (2020). *Paperback*. 337 pages. URL:https://www.researchgate.net/publication/343392444_ELECTION_SHENANIGANS_-_KENYAN_HYBRID_WARFARE.
14. Glenn R. W. (2008) All Glory is fleeting: Insights from the Second Lebanon War. *Santa Monica*. CA: RAND. P. 97.
15. Hoffman G. Frank. (2007) Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington, Virginia. *Potomac Institute for Policy Studies*. 72 pages. URL:https://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf.
16. Horbulin V. (2017) The World Hybrid War. *Ukrainian Forefront*. Kyiv : Folio, 2017.
17. It's the (Democracy-Poisoning) Golden Age of Free Speech" (2018) URL: <https://www.wired.com/story/free-speech-issue-tech-turmoil-new-censorship/>.

18. Kofman Michael, Rojansky Matthew (2015) A Closer look at Russia's "Hybrid War". No. 7. URL: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/7-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf>.
19. Keith F. (2004) Otterbein How war began. College Station. *Texas A&M University Press*. 310 pages.
20. Menacing Malware Shows the Dangers of Industrial System Sabotage (2018). URL: <https://www.wired.com/story/triton-malware-dangers-industrial-system-sabotage/?CNDID=50121752>.
21. Oğuz Ş. Is hybrid warfare really new? (2017). *Ankara Üniversitesi. SBF Dergisi*, Volume 72. Issue 3. P. 525 – 540.
22. Semigina, T. (2017). Frustrations or moving forward? Ukrainian social work within the "hybrid war" context. *European Journal of Social Work*, 22(3), P. 446–457.
23. Tetiana Kolenichenko, Nadiia Nahorna, Kateryna Maksom, Alla Mekshun, Tetiana Sylva (2021). The global and ukrainian experience of social reintegration of hybrid war veterans in the modern society conditions. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research. Double-Blind Peer-Reviewed*. Volume 11, Issue 2, Special Issue XX.

Kolenichenko T. Theoretical origins of the concept of "hybrid war"

The article has examined the theoretical origins of the conceptualization of the "hybrid war" concept through the prism of the concept "hybrid" and the concept of "war". It has been determined that the main aspect of the impact of hybrid warfare on society is related to the increase in the number of veterans who need help and support. The analysis of the scientific works of foreign and domestic scientists regarding the content of the concept of "hybrid war" has been carried out. Foreign legal documents (the resolution of the UN General Assembly, the Hague Convention and Declaration of 1899 and 1907, the Geneva Convention for the Protection of War Victims of 1949), domestic (Military Doctrine) have been analyzed, and it has been concluded that the concept of "hybrid war" is absent in these documents. It has been determined that the concept of "hybrid war" has a debatable meaning, since there is uncertainty about the essence of modern conflicts. The specified uncertainty of concepts gives rise to the emergence of such concepts as "gray zone", "gray wars" and "unlimited conflicts". The contents of the eight phases of the new generation of war has been revealed and it has been determined that from the first to the fifth phase there are no military means and methods of hybrid warfare, but from the sixth to the eighth they are already available. It has been noted that each phase is the next stage of the appearance of a new stage and it is mandatory for the appearance of a new phase of war. The main structural elements of hybrid war have been highlighted, which include: fake information, disinformation, manipulation in the economic sphere, military actions and diplomatic pressure. The concept of "hybrid war" has been analyzed in the conceptual context, which made it possible to understand the mechanism of conducting hybrid war (strategic goals of hybrid war are set, which will be achieved by tools that cover all spheres of an individual's life). The author's definition of the concept of "hybrid war" has been presented, which is based on the scientific works of scientists who researched this concept.

Key words: war, the concept of "hybrid", the concept of "hybrid war", veterans, phases of war, conflict, tools of war, personal values.

УДК 37.011-022.332

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.89.14>

Корняк В. С., Мартіросян Л.А.

ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ВИХОВАННЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ РЕТРОСПЕКТИВНОГО ПОГЛЯДУ І СУЧАСНОСТІ

Стаття присвячена проблемі осмислення феномену виховання на різних історичних етапах розвитку педагогічної теорії та практики. Визначено, що виховання, як основна категорія педагогічної теорії, під тиском об'єктивних чинників суспільного життя потребує радикального перегляду наукових теорій та реорганізації основних концептуальних уявлень про нього. Проаналізовано підходи до осмислення феномену виховання у зарубіжній і вітчизняній педагогічній теорії і практиці у різні історичні періоди. Встановлено їх кореляцію з законами суспільного розвитку. Обґрунтовано, що кожен історичний етап детермінував свої особливості розуміння феномену виховання. У традиційних аграрних суспільствах, воно розглядалось у контексті філософських та релігійних учинь, через призму категорії навчання, навіть, без врахування і розуміння його об'єкту – дитини. В епоху промислового суспільства під впливом об'єктивних чинників розвитку науки, виховання почало осмислюватись через призму педологічних знань та його соціальних характеристик. У цей період усвідомлюються важливі сутнісні характеристики феномену виховання – соціальні, педагогічні та психологічні; виховні процеси означаються як спеціально організовані, керовані, цілеспрямовані. Досліджено вплив соціокультурних змін інформаційного суспільства на зміну виховної ситуації. Розглянуто основні чинники, що обумовлюють появу нових якостей та сутнісних ознак феномену виховання. Обґрунтовано, що стихійність та неконтрольованість стали превалюючими характеристиками виховних процесів, а педагогічна протидія – їх важливою частиною. Доведено, що термін «виховання» сьогодні набуває нових ознак та дефініцій, тому традиційні фундаментальні теоретичні уявлення про нього не відповідають виховній реальності; актуалізуються більш перспективні теоретичні підходи до його осмислення, зокрема – соціокультурний.

Ключові слова: феномен виховання, соціокультурна виховна реальність, підходи до виховання, сутнісні ознаки виховання, тригери змін уявлень про виховання, педагогічна протидія, соціокультурний підхід.